

kritika_americký gangster_(ne)žánrová past na žánrové znalce

Už název naznačuje, že film *Americký gangster* nepředstavuje jen další z variací na vyprávěcí model filmu o vzestupu a pádu zločince, nýbrž uvědomělou a lehce ironickou reflexi vlastního žánru. Neustále jako by atakoval diváckou paměť předváděním zavedených situací či přímo vyvolával očekávání citacemi jiných filmů... a následně je zklamával, zatímco v druhé rovině nenápadně, ale systematicky vypráví úplně jiný příběh. Dvojice hlavních hrdinů (gangster, policista) do svých světů téměř nepatří, ve své neúprosné profesionalitě jsou z nich vykořenění a často je pouze zpovzdálí sledují.

Film operuje v rámci žánru s téměř revizionistickým konceptem, který však velmi dlouho skrývá pod síť odkazů na zavedené situace či konkrétní filmy, jejichž očekávání ale nechává vyvanout. (Úplně první scéna filmu zachycuje drogového bosse Franka Lucase, jak chladnokrevně upálí svázaného muže na židli, čímž otevřeně odkazuje k dvojici filmů Martina Scorseseho *Mafiáni* a *Casino*. Ty začínají podobnými šokujícími násilnými flashforwardy do některé z pozdějších fází vyprávění, hned od začátku vyvolávají soubor dohadů, pak pečlivě k těmto scénám dojdou a zasadí je zpětně do kontextu.)

Co udělá *Americký gangster*? Nutí nás ptát se, kdo byl ten muž na židli a proč musel umřít tak hroznou smrtí. Nutí nás myslet si, že Frank Lucas je bezcitný gangster pohrdající lidským životem. Jenže obě očekávání posléze popře. Na první otázku neodpoví vůbec a scéna nemá žádný význam pro konstrukci příběhu. V případě postavy Franka Lucase jde naopak zcela proti očekávání, když před našimi očima film postupně představuje sympatického elegána s citem pro rodinu, který během své kariéry téměř nezaváhá.

Frankovo systematické budování drogového impéria svádí žánrově kompetentního diváka k několika možným hypotézám: že z.nabyté moci a pravidelného přísunu vlastních drog zešílí; stane se z něj monstrum s rozkládající se rodinou; zradí ho někdo, komu bude věřit. Frank Lucas ale – až na jednu výjimku, kdy se snaží vyhovět manželce – neudělá chybu, nezačne brát drogy, rodinu řídí pevnou rukou a až do úplného konce si zachovává ledový klid, i když se film snaží vyvolávat pocit, že teď se to už-úž zlomí (např. rozhovor v kanceláři po atentátu na Lucase a jeho ženu, odkazující na post-atentátní scénu z druhého *Kmotra*).

Neochvějně profesionální Frank Lucas jako by nepatřil do vlastního světa, a jakmile se do něj snaží nenápadně proniknout, převléká se do zavedených klíšé (když pasivně sleduje koloběh drog na ulici, je převlečený za ikonického „gangstu“ z blaxploitation filmů). Jako vzepření se dobovým klíšé ho ostat-

ně vnímají i policisté, kteří nejsou ochotni srovnat se s myšlenkou, že by černý gangster přišel s dokonalejší organizací produkce a distribuce drog než italsí mafiáni za sto let. Podobně neobvykle pak působí i sukničkářský nezkořumpovatelný policista Roberts, který má daleko do rozháraných protikorupčních bojovníků sedmdesátých let typu Serpica.

Společně se svým týmem je vyděděn nejen z policejního prostoru, ale působí nepatřičně i v žánrově záměrně vyleštěném filmovém univerzu. Zatímco barokní svět *Amerického gangstera* odkazuje k opulentním světům mafiánských „velkofilmů“, Roberts a jeho tým patří spíše do kvazidokumentaristických „narativních filmů faktu“, jakými jsou *Mnichov* nebo *Zodiac*. V nich se žánry revizionisticky nepřepisovaly, jako to dělá *Americký gangster*, ale stávaly se vysoce praktickým nástrojem rekonstrukce zcela nežánrového pole témat. Zdánlivě... protože právě tento rozpor je klíčem k celému konceptu filmu.

Americký gangster totiž nabízí morálně pokřivený model vidění světa, když vyvolává dojem jakéhosi souboje (anti)hrdinů, kteří v obecné rovině rozhodně nevyhovují parametrům slušných lidí, ale ve svém oboru jsou naprosto neomylní a řídí se pouze pracovní etikou. Oba jako by patřili do jiných filmů, nikdy se skutečně nepotkají a „střet“ je veden pouze v personálně nezúčastněné rovině profesionální úcty. Ta je natolik precizně konstruovaná, že závěrečný zvrat v chápání „dobra“ (téměř esenciální profesionalita) a „zla“ (pokřivenost celý film zdánlivě vedlejších postav) působí naprosto věrohodně.

Radikální – a přece tak racionální – změna vztahu obou hrdinů i pozice nahlížení na ně osvětlí v závěru některé zvláštní kroky v konstrukci vyprávění a obhájí existenci snímku ne jako další postmoderní hry, ale jako autonomní výpovědi k historii žánru a drzého přepsání téměř kanonizovaných postupů. Formální model „narativního filmu faktu“, ze kterého vzešla Robertsova parta, definitivně popře dosud dominující barokní styl gangsterského opusu a převezme vládu nad filmem, jenž celou dobu nenápadně podvracel. A nikoli náhodou se tak stane ve chvíli, kdy by měl film podle zavedených pravidel končit – parafrází na *Kmotra*.

radomír d. kokeš

Americký gangster (American Gangster, USA 2007)

režie: Ridley Scott, scénář: Steven Zaillian, kamera: Harris Savides,

hudba: Marc Streitenfeld, střih: Pietro Scalia

hrají: Denzel Washington, Russell Crowe, Chiwetel Ejiofor, Josh Brolin,

Lymari Nadalová, RZA ad.

157 minut, distribuce: Bontonfilm, premiéra v ČR: 3. 1. 2008

téma_**hranice fikce** glosy_**mfdf jihlava, mff bratislava, Jiří Králík...**
rozhovor_**Arnaud Desplechin** profil_**Naomi Kawase** zoom_**Parfém, CSI**
kritiky_**východní přísliby; touha, opatrnost; americký gangster; nový svět; Václav;**
Skafandr a motýl; občan Havel; zabriskie point; andaluský pes...